

СТАТИИ — ПРИЛОЗИ

Љубен ЛАПЕ

КОН ЖИВОТОТ И ДЕЛОТО НА ДАМЕ ГРУЕВ

По повод 75-годишнината од неговата смрт

Годинава се навршија 75 години од смртта на Даме Груев, основоположникот, идеологот и превозходниот организатор на македонското национално-ослободително и револуционерно движење од крајот на XIX и почетокот на XX век.

Огромно е делото на овој великан на македонската национално-ослободителна мисла, високо е местото што му припаѓа во пантеонот на македонската мартирологија и во светлите страници на македонската историја.

Од плејадата борци и негови другари по идеја: Гоце Делчев, Пере Тошев, Горче Петров, Петре Поп Арсов и др., несомнено нему му припаѓа од никого неоспоруваното првенство во реализирањето на идејата за создавањето на Тајната македонска револуционерна организација, за најраното разгранување на нејзините мрежи ширум цела Македонија и за подготвувањето на народните маси за крвавата пресметка со нивниот вековен поробувач и експлоататор во лицето на османскиот полуфеудален потиснички систем. Ни еден од повидните раководители и идеолози на оваа Организација не покажа таков голем степен на будност и загриженост за да ја запази од повредување и раскинување оваа револуционерна мрежа, овој извонредно оригинален механизам за ослободувањето на Македонија. Никој не може да го одрече фактот дека додека сè уште се чувствуваа пресниот чад од изгорените селски куќи и зјаеле празниците од раскинатите мрежи на Организацијата по криво задушното Илинденско востание, дека тој се кренал смело да ги подновува или пополнува испразнетите места на членовите на окружните и месните комитети на Организацијата, поради нивното напуштање или загинување на луѓето. Немало околија во Македонија во која не цапнала неговата нога. Почнувајќи од првите чекори во Солунскиот вилает, преку Битолскиот каде најдолго време успеал да се задржи и да го раководи Илинден-

ското востание, за да стигне потоа во Скопскиот округ каде беше избран за претседател на истиот на заседанието на Скопскиот окружен конгрес во јануари 1905 година.

Предаден од сè срце на македонското национално ослободително движење, поминал низ повеќе затвори и интернации, почитуван и ценен заради своето неизмерно залагање, Даме Груев уште за својот живот ги постигнал највисоките места во сите врвни органи и установи на Организацијата, почнувајќи од член на Окружниот комитет во Штип, Битола и Скопје до член на ЦК во Солун и од претседател на Смилевскиот конгрес и раководител на Главниот штаб на Битолскиот округ за време на Илинденското востание до претседател на општиот Рилски конгрес по Илинденското востание. Никогаш тој не се согласил да биде член на Задграничното претставништво на Организацијата во Бугарија од простата причина што сакал секогаш да биде што подолго време на теренот во својата сакана Македонија. И навистина ни еден од врвните раководители на Организацијата не успеал да се задржи толку долго време во Македонија, која вдлож и вишир ја вкрстосувал пеш сè додека не ја најде својата трагична смрт во борбата со вековниот непријател на врвот на Петлец на 23 декември 1906 година.

Ваквата силна и самопрегорна личност на делото на ослободувањето на македонскиот народ не можеше а да не предизвика не само почит и восхит кај поновите генерации туку и следење на неговиот пример во најново време. Затоа не е ништо чудно што борците од првиот партизански одред на Битола и од Преспа во времето на Народно-ослободителната борба и народната револуција го ставија неговото име на своето знаме како симбол на цврстата решеност со борба да го извојуваат ослободувањето на македонскиот народ од новите поробувачи и потисници — германско-бугарско-италијанските фашистички окупатори и нивните домашни слуги.

Иако по ослободувањето на нашата земја македонската историографија му го имаше посветено на Дамета должното внимание со неколку есеи и статии, како и со одбранувањето на една докторска дисертација на Филозофскиот факултет во Скопје, сепак ни оддалеку не би можело да се рече дека е исцрпена и правилно оценета целата негова разновидна и богата активност, од простата причина што сè уште се непристапни архивите во кои се кријат сигурно уште маса непознати документи за дооформувањето на Дамевиот лик и дело.

Користејќи ја 75-годишнината од неговата смрт, Друштвото за наука и уметност во Битола, дошло на многу среќна идеја да ја одбележи оваа јубилејна дата: 1) со посветувањето на

Даме Груев на еден зборник од досега објавени изворни материјали, и еден подбор од стаии, спомени, уметнички и народни песни, како и една библиографија за сè што е досега за него пишувано кај нас и надвор од нашата земја; 2) со организирањето на една тркалезна маса на која ги изнесоа своите реферати 21 пријавени учесници на историската наука и култура. Длабоко сум уверен дека по оваа тркалезна маса ќе мора да следува и еден научен симпозиум за да се доосветли сестрано животниот пат и активноста на овој голем син на македонскиот народ.*

*Уводен збор на Тркалезната маса во Битола, одржана по повод 75-годишнини од смртта на Даме Груев.